

lidERA

Rak piersi

Jak radzić sobie ze skutkami ubocznymi leczenia hormonalnego raka piersi

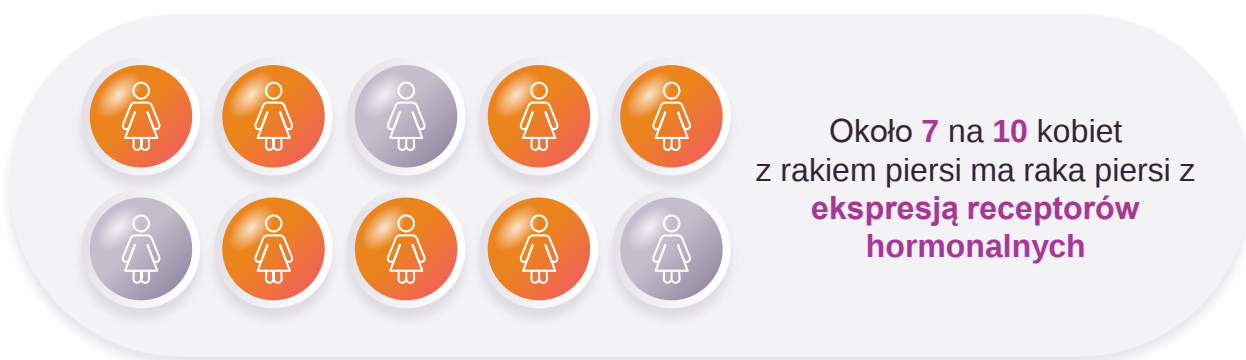
Broszura dla pacjentów z hormonozależnym rakiem piersi

Co to jest rak piersi?

Rak piersi jest najczęstszym rodzajem raka u **kobiet**, szczególnie u kobiet w **wieku 50 lat i starszych**.

Istnieją 3 główne typy:

- > Rak piersi z **ekspresją receptorów hormonalnych**
- > Rak piersi **HER2-dodatni**
- > Rak piersi **potrójnie ujemny** (niezawierający receptorów hormonalnych)

Aby dowiedzieć się, czy rak piersi posiada ekspresję receptorów hormonalnych, lekarze mogą zbadać fragment tkanki nowotworowej (**biopsja**) pod mikroskopem.

Jeśli zawiera on **komórki raka piersi z ekspresją receptorów hormonalnych**, najlepszym dla Pani leczeniem będzie leczenie **hormonalne** (oddziałujące na **układ endokrynnny**).

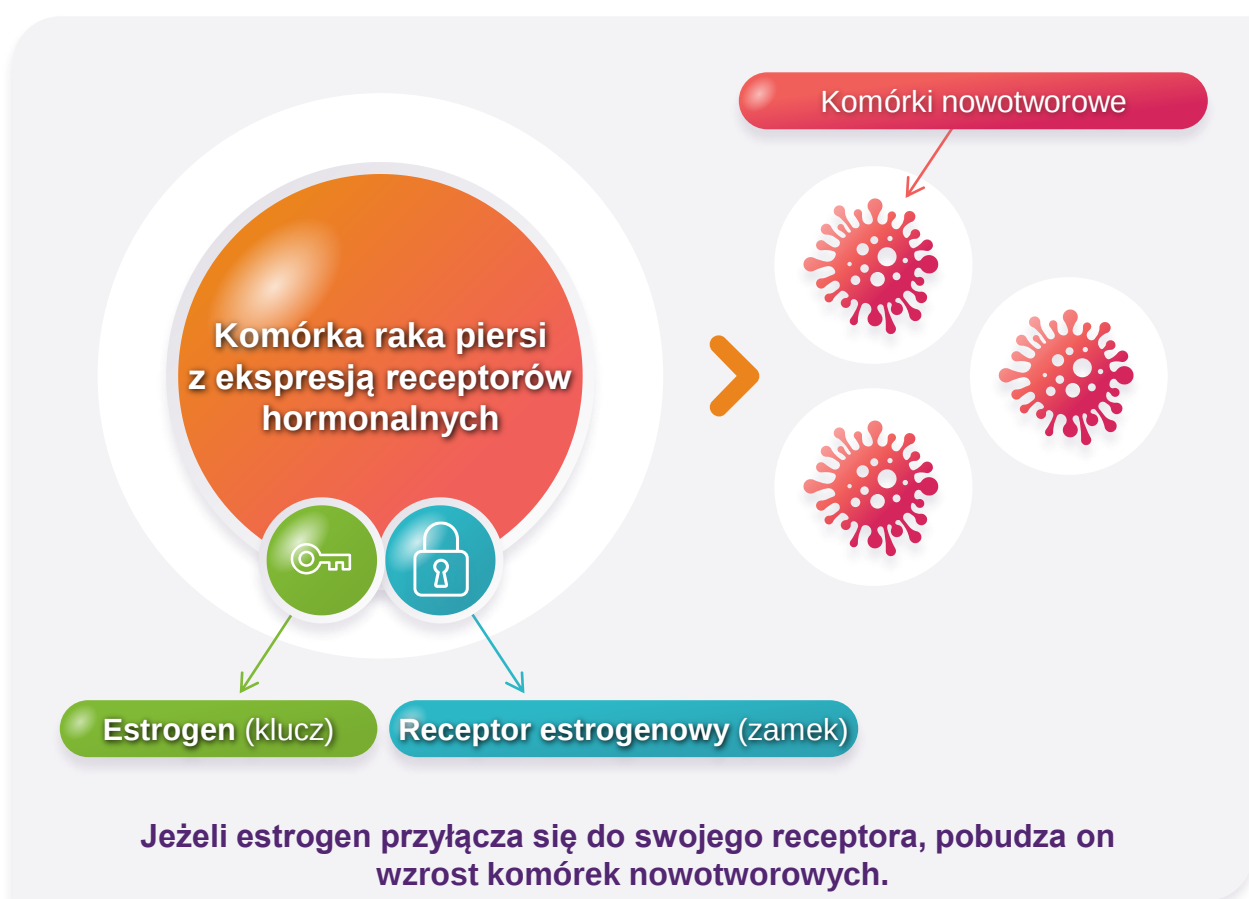

Jak rosną komórki raka piersi?

Żeńskie hormony płciowe, takie jak **estrogen** i inny o nazwie **progesteron**, pomagają w rozwoju komórek nowotworowych.

W przypadku raka piersi z ekspresją receptorów hormonalnych istnieją **białka** lub **receptory**, które są wrażliwe i reagują na te hormony.

Proszę sobie wyobrazić, że **receptor estrogenowy** jest **zamkiem**, a **estrogen** jest **kluczem**. Jeśli **klucz** pasuje do **zamka**, będzie **stymulować** wzrost tej komórki.

Nie chcemy, aby komórki raka piersi były stymulowane i rosły, dlatego zmieniamy to poprzez podawanie pacjentom **leczenia hormonalnego (oddziałującego na układ endokrynnny)**.

Rodzaje leczenia hormonalnego (oddziałującego na układ endokrynnny)

Istnieją różne rodzaje leczenia hormonalnego (oddziałującego na układ endokrynnny). Zazwyczaj są one podawane w postaci tabletek przyjmowanych codziennie. Działają one poprzez **zmniejszenie ilości hormonu**, jaka dociera do komórek raka piersi poprzez:

Blokowanie hormonu (klucza) docierającego do **receptora (zamka)**

lub

powstrzymanie wytwarzania **hormonu (klucza)**

lub

zmienianie sposobu działania **receptora (zamka)**

01 Selektywne modulatory receptorów estrogenowych (SERM)

- > Tamoksyfen
- > Toremifen

Komórka nowotworowa

Blokowanie hormonu (klucza) docierającego do **receptora (zamka)**

02 Inhibitory aromatazy (Ais)

- > Anastrozol
- > Letrozol

Komórka nowotworowa

Powstrzymanie wytwarzania **hormonu (klucza)**

03 Selektywni antagoniści receptorów estrogenowych (SERD)

- > Fulwestrant (wstrzyknięcie)
- > Giredestrant (tabletki doustne)

Komórka nowotworowa

Zmiana sposobu działania **receptora (zamka)**

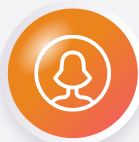
W ten sposób komórkom nowotworowym nie jest dostarczane paliwo potrzebne do wzrostu i namnażania się.

Dlaczego przyjmowanie tabletek jest ważne

Ważne jest, **aby codziennie przyjmować tabletki hormonalne**, aby zmniejszyć ryzyko nawrotu raka. Najlepiej jest połykać je w całości, popijając szklanką wody. Można je przyjmować rano lub wieczorem podczas posiłku lub tuż po posiłku.

Ważne jest, aby **wypracować sobie regularny nawyk**, stosowny do stylu życia.

Dla **3 na 4 kobiety**
regularne przyjmowanie
tabletek stanowi wyzwanie

Przyjmowanie tabletek **codziennie przez co najmniej 5 lat** lub dłużej
może zapobiec nawrotowi raka.

Jeśli lek zostanie odstawiony lub nie będzie przyjmowany regularnie,
istnieje większe ryzyko **wznowy czyli nawrotu**
raka piersi, co może mieć wpływ na przeżycie.

Niniejsza broszura zawiera ogólne wskazówki i porady, które pomogą pacjentom takim jak Pani regularnie przyjmować **tabletki hormonalne (oddziałujące na układ endokrynnny)**.

Jakie są skutki uboczne leczenia?

Podobnie jak wszystkie leki, hormonoterapia może powodować pewne **skutki uboczne**, dlatego niektóre kobiety nie przyjmują jej regularnie.

Zawsze trudno jest przewidzieć, kto może doświadczyć skutków ubocznych, ale dokładamy starań, aby je monitorować, ponieważ **badania wykazały**, że istnieje **wiele sposobów**, które mogą **pomóc** im zaradzić.

Niektóre częste skutki uboczne to:

Uderzenia gorąca

Poty nocne

Sztywność/ból stawów

Suchość pochwy

Wahania nastroju

Zmęczenie

Zaburzenia snu

Należy również wziąć pod uwagę **rzadkie**, ale **poważne** skutki uboczne, takie jak:

Skrzepy krwi

Rak macicy

Złamania kości

Prawidłowy cykl menstruacyjny może zostać zakłócony, a płodność u kobiet w okresie **przedmenopauzalnym** może ulec zmianie.

Tabletki hormonalne są **bardzo ważną** częścią leczenia raka piersi i muszą być przyjmowane regularnie, aby dobrze działały. W związku z tym, jeżeli wystąpią u Pani **utrzymujące się** lub **uciążliwe** skutki uboczne, proszę porozmawiać z zespołem świadczącym opiekę zdrowotną, ponieważ może on zmienić dawkę lub rodzaj leczenia.

Częste skutki uboczne

Uderzenia gorąca i nocne poty

Uderzenia gorąca i nocne poty to nagłe zmiany temperatury ciała. Może Pani odczuwać gorąco i potliwość lub mieć zaczerwienioną twarz. Niektóre osoby budzą się zalane potem.

Mogą Pani zostać zaproponowane różne **leki** (patrz tabela poniżej), aby zmniejszyć uderzenia gorąca. Ważne jest, aby omówić z lekarzem **korzyści** i możliwe **zagrożenia** związane z przyjmowaniem tych leków.

Nie każdy uważa je za odpowiednie, więc są też inne rzeczy, których można spróbować.

Leki	Zmniejszenie częstotliwości i nasilenia uderzeń gorąca o:	Potencjalne skutki uboczne
Leki przeciwdrgawkowe (gabapentyna, pregabalina)	70 / 100	Suchość w ustach, suchość oczu, nudności, bóle głowy
Leki przeciwdepresyjne (wenlafaksyna, paroksetyna, fluoksetyna)	60 / 100	Nudności, biegunka, ból głowy
Leki przeciwnadciśnieniowe (klonidyna)	40 / 100	Nudności, biegunka, ból głowy
Lek zwiotczający mięśnie pęcherza moczowego (oksybutynina)	40 / 100	Suchość w ustach, zawroty głowy, bezsenność

Inne rzeczy do wypróbowania

Niektóre osoby uważają, że niektóre **suplementy** mogą zmniejszać uderzenia gorąca. Należą do nich: **olej z wiesiołka, soja, pluskwica groniasta, witamina E oraz szalwia**. Nie ma jednak zbyt wielu dowodów naukowych na to, że pomagają. Niektóre suplementy mogą również osłabiać działanie hormonoterapii.

Poniżej przedstawiono kilka przydatnych wskazówek, jak utrzymać niską temperaturę i suchość:

- > **Należy utrzymywać niską temperaturę w sypialni**, używając bawełnianej pościeli, poduszki chłodzącej, wiatraka.
- > **Należy unikać alkoholu i napojów zawierających kofeinę.**
- > **Należy regularnie ćwiczyć.** Uprawianie jogi pomogło zmniejszyć liczbę uderzeń gorąca o prawie jedną trzecią.
- > **Należy zwracać uwagę na swoją dietę** i starać się schudnąć w razie potrzeby.
- > Wszystko to pomaga, ale **najwięcej dowodów naukowych przemawia za stosowaniem terapii poznawczo-behawioralnej w celu zmniejszenia uderzeń gorąca i nocnych potów.**
- > **Terapeuta poznawczo-behawioralny** pomoże Pani zmienić swoje myślenie dotyczące uderzeń gorąca i nocnych potów.
  - Nauczy się Pani doceniać swoje zalety i mocne strony oraz jak radzić sobie z negatywnymi myślami na swój temat.
  - Terapeuci nauczają Panią prostego, powolnego oddychania, które uspokoi Pani reakcję fizyczną i emocjonalną na stres i pomoże Pani się zrelaksować.
  - **Terapia poznawczo-behawioralna** może zmniejszyć problemy odczuwane przez kobiety z powodu uderzeń gorąca o dwie trzecie.

Trudności ze snem

Problemy ze snem mogą wynikać ze stresu, zmartwienia, lęku, bólu lub uderzeń gorąca. Musi Pani wypracować dobre nawyki, aby dobrze spać, takie jak:

- > **Regularna pora kładzenia się do snu.** Należy starać się chodzić spać i budzić się o tej samej porze każdego dnia, aby stało się to rutyną.
- > **Należy usunąć urządzenia elektroniczne**, takie jak telefony lub laptopy z sypialni.
- > **Należy unikać** picia napojów zawierających kofeinę przed pójściem spać.
- > **Należy unikać** wykonywania ćwiczeń fizycznych tuż przed snem.
- > **Należy rozważyć wypróbowanie terapii poznawczo-behawioralnej na leczenie bezsenności.** Może to zmienić Pani schemat myślenia, aby pomóc Pani lepiej spać.

Lekarz może przepisać Ci tabletki nasenne krótkoterminowo, aby pomóc, ale oczywiście mogą one również powodować skutki uboczne.

Wahania nastroju

Po rozpoznaniu raka piersi i poddaniu się leczeniu normalne jest odczuwanie rozchwianych emocji i zdenerwowania.

U niektórych osób z zaburzeniami lękowymi lub depresją w wywiadzie istnieje większe prawdopodobieństwo wahań nastroju podczas leczenia raka piersi.

Co może pomóc

Należy próbować usunąć znane przyczyny

Należą do nich obawy spowodowane skutkami ubocznymi, takimi jak uderzenia gorąca i poty nocne.

W razie jakichkolwiek wątpliwości należy porozmawiać z lekarzem lub pielęgniarką opieki specjalistycznej. Mogą oni skierować Panią na konsultację, terapię poznawczo-behawioralną lub przepisać Pani inne leki, aby Pani pomóc.

Zmęczenie

Niektóre osoby odczuwają niski poziom energii, osłabienie i **zmęczenie** nawet po dobrym śnie i odpoczynku w nocy.

Pokonywanie uczucia zmęczenia

Należy znaleźć przyczyny swojego zmęczenia i spróbować je usunąć, być może nocne poty zakłócają Pani sen lub czuje się Pani zmartwiona lub niespokojna.

Należy poznać swoje ograniczenia i poświęcać czas na odpoczynek, gdy tylko potrzebuje Pani tego. Należy poczekać, aż zmęczenie minie.

Należy próbować wykonywać łagodne ćwiczenia fizyczne, które Pani lubi. Do 9 na 10 osób stwierdziło, że joga lub ćwiczenia aerobowe (ćwiczenia, które powodują przyspieszone bicie serca) pomogły zmniejszyć uczucie zmęczenia.

Należy rozważyć wypróbowanie terapii poznawczo-behawioralnej. 8 na 10 osób zgłosiło, że terapia poznawczo-behawioralna pomaga złagodzić zmęczenie.

Sztywność stawów

Wraz z wiekiem możemy odczuwać ból i sztywność stawów z powodu zapalenia stawów. U niektórych kobiet podczas przyjmowania leczenia hormonalnego mogą wystąpić **bóle stawów**.

W przeciwieństwie do zapalenia stawów, ból **nie powoduje trwałych uszkodzeń stawów**. Zazwyczaj sztywność, dyskomfort i ból występują w mniejszych stawach, takich jak nadgarstki i kostki, zwłaszcza po długim okresie siedzenia lub snu.

Jak złagodzić ból i dyskomfort

Wykazano, że ćwiczenia fizyczne, które sprawiają przyjemność, w tym joga, jazda na rowerze, pływanie, golf, tenis lub po prostu spacer, łagodzą ból, sztywność i poprawiają nastrój.

Nadwaga może nasilić bóle stawów, dlatego należy starać się utrzymywać zdrową dietę.

Akupunktura może pomóc niektórym osobom. Można stwierdzić, czy jest przydatna już po kilku sesjach.

Sztywność stawów (cd.)

Inne kwestie związane z bólem stawów

Niektóre leki, takie jak **leki przeciwzapalne** i leki **przeciwdepresyjne**, są powszechnie stosowane w celu zmniejszenia bólu stawów, ale mogą powodować skutki uboczne (patrz tabela poniżej).

Leki	Korzyści	Potencjalne wady
Lek przeciwzapalny (ibuprofen, paracetamol)	Zmniejsza ból	Bóle głowy, nudności, podrażnienie żołądka lub krwawienie
Leki przeciwdepresyjne (duloksetyna)	Zmniejsza ból	Biegunka, senność, zmęczenie, wysokie ciśnienie krwi
Akupunktura	Zmniejsza ból	Wysoki koszt
Olej konopny	Pomaga niektórym osobom	Brak dowodów
Witamina D	Jest mało prawdopodobne, że zaszkodzi	Brak dowodów
Joga	Poprawa jakości życia	Nieprzestrzeganie zaleceń
Ćwiczenia fizyczne	Poprawa zdrowia psychicznego i jakości życia	Nieprzestrzeganie zaleceń

Nie ma wiarygodnych dowodów sugerujących, że olej konopny lub witamina D są pomocne.

Czasami **ból stawów zmniejsza się w ciągu kilku miesięcy** od rozpoczęcia leczenia hormonalnego. Jeśli ból nadal Pani przeszkadza, proszę powiedzieć o tym zespołowi medycznemu, który może przepisać inny rodzaj leczenia hormonalnego.

Problemy seksualne

Podczas leczenia przeciwnowotworowego u niektórych kobiet mogą wystąpić problemy ginekologiczne i seksualne, takie jak suchość lub wydzielina z pochwy, ból podczas stosunków płciowych lub utrata zainteresowania.

Mogą one wpływać na jakość życia i relacje.

Leczenie problemów seksualnych

- > **Należy stosować środek nawilżający**, taki jak żel o neutralnym pH, preparat nawilżający dopochwowy na bazie wody, aby zmniejszyć suchość i ból.
- > **Przed zastosowaniem preparatów estrogenowych dopochwowych** należy omówić to ze swoim lekarzem, ponieważ **potencjalne zagrożenia** dla kobiet z hormonozależnym rakiem piersi są nadal niejasne.
- > **Nie należy stosować żadnych perfumowanych mydeł ani balsamów do kąpieli** do pochwy, ponieważ mogą one powodować podrażnienie.
- > **Należy porozmawiać ze swoim zespołem medycznym** o kwestiach seksualnych, ponieważ są oni przeszkoleni w zakresie udzielania porad na ten temat.
- > **Należy rozważyć terapię poznawczo-behawioralną, aby sobie pomóc**, ponieważ wykazano, że ma pozytywny wpływ na życie seksualne i „obraz ciała” u osób, które pokonały raka piersi.

Podsumowanie

- > **Leczenie hormonalne** zmniejsza ryzyko nawrotu raka piersi, ale **musi być stosowane regularnie**.
- > Każda osoba inaczej reaguje na leczenie hormonalne.
- > Wiele z częstych skutków ubocznych ma charakter przejściowy i jest mniej dokuczliwych po kilku miesiącach, szczególnie jeśli pacjenci spróbują zastosować kilka sugestii zawartych w tej broszurze.
- > Proszę pamiętać, że jeśli **nadal występują u Pani objawy**, które skłaniają do **zmniejszenia** dawki leczenia hormonalnego lub jego całkowitego **przerwania**, **należy porozmawiać ze swoim lekarzem**.
- > Może on zasugerować sposoby, aby pomóc, w tym przejście na inny rodzaj terapii hormonalnej.

Leczenie skutków ubocznych hormonalnego leczenia raka piersi

Ulotka informacyjna dla pacjenta
opracowana przez:

Profesor Dame Lesley Fallowfield

Profesor Valerie Jenkins

Profesor Richard Simcock

Dr Qi Ying Lean

Zespół badania dotyczącego raka
piersi lidERA:

Tanja Badovinac Crnjevic

Michael Davis

Anjula Sharma

Khushboo Shah

Koszty pokrywa Roche, F. Hoffman-La Roche

Więcej informacji znajduje się w piśmiennictwie

Franzoi MA, Agostinetti E, Perachino M, Del Mastro L, de Azambuja E et al. Evidence based approaches for the management of side effects of adjuvant endocrine therapy in patients with breast cancer. *Lancet Oncology* 2021; 22(7): e303-e313.

Hall L, King NV, Graham CD, Green SMC, Barber A et al. Strategies to self-manage side-effects of adjuvant endocrine therapy among breast cancer survivors: an umbrella review of empirical evidence and clinical guidelines. *Journal of Cancer Survivorship*. 2022 16 (6): 1296-1338

Hunter MS. Cognitive behavioral therapy for menopausal symptoms. *Climacteric*. 2021; Feb 24(1): 51-56.

Roberts KE, Rickett K, Feng S, Vagenas D, Woodward NE. Exercise therapies for preventing or treating aromatase inhibitor-induced musculoskeletal symptoms in early breast cancer. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2020 Issue 1 Art. No. CD012988

Mao JJ, Liou KT, Baser RE, Bao T, Panageas KS et al. Effectiveness of Electroacupuncture or Auricular Acupuncture vs Usual Care for Chronic Musculoskeletal Pain Among Cancer Survivors: The PEACE Randomized Clinical Trial. *Journal of the American Medicine Association*, 2021 May 1; 7(5):720-727.

lidERA

Rak piersi